

ช่วยกันคิดยุทธศาสตร์ประเทศไทย

ประเวศ วะสี

(๘ มีนาคม ๒๕๖๐)

ถ้าคนไทยทั้งประเทศช่วยกันคิดว่า ประเทศไทยน่าจะทำอะไรที่เป็นหลักหรือแนวทางใหญ่ๆสัก ๖-๗ เรื่อง โดย ๖-๗ เรื่องใหญ่ๆนี้อาจเรียกว่า ยุทธศาสตร์ประเทศไทย หรือแนวทางประเทศไทย น่าจะเป็นพลังให้ประเทศขับเคลื่อนไปข้างหน้า ประเทศไทยไม่ได้มีแต่วิกฤต แต่มีโอกาสดังสำคัญๆ อีกด้วย กลุ่มคิดที่ไม่เป็นทางการนี้ จะมีความคล่องตัว หลากหลาย และจำนวนมาก เพราะไม่ต้องขออนุมัติ ไม่ต้องแต่งตั้ง เพราะสามารถก่อตัวขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง การก่อตัวขึ้นเอง (self - organized) เป็นกระบวนการตามธรรมชาติที่เป็นจริงและมีคุณภาพสูงกว่าโดยการแต่งตั้ง

กลุ่มคิดเรื่องประเทศไทยอาจเกิดขึ้นได้ทันที ตามร้านกาแฟ ในชุมชน ในมหาวิทยาลัย ในบริษัท ในสมาคม ฯลฯ กลุ่มคิดที่ไม่มีอำนาจนี้เปรียบเหมือนเซลล์สมอง ประเทศไทยเน้นที่ความเป็นทางการซึ่งเป็นโครงสร้างอำนาจล้วนๆ โครงสร้างมีประโยชน์ในการควบคุม แต่ในการพัฒนาปัจจุบันในสภาวะที่ซับซ้อน โครงสร้างอำนาจที่ขาดกลไกทางสมองจะทำงานไม่ได้ผล

กลไกทางสมองไม่มีอำนาจ แต่ต้องการอิสรภาพในการคิด กลไกทางสมองจะช่วยให้กลไกอำนาจทำงานได้ถูกต้องขึ้น จึงไม่มีอะไรขัดแย้งกัน ฉะนั้นจึงควรส่งเสริมให้เกิด **กลุ่มคิดเพื่อประเทศไทย** ให้เกิดขึ้นจำนวนมากและหลากหลาย กลุ่มคิดเพื่อประเทศไทยจะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เป็นกลไกทางสมองให้ประเทศ ทำให้กลไกอำนาจระดับต่างๆ ทำงานได้ถูกต้องมากขึ้น

กลุ่มคิดอาจคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กลุ่มถนัด หรือคิดยุทธศาสตร์ประเทศไทยก็ได้ เรามีการสื่อสารมากมายหลายชนิด ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โซเชียลมีเดีย ถ้าสื่อต่างๆทำหน้าที่สื่อกระตุ้นให้มีการคิด และนำคน หรือกลุ่มที่คิด หรือเรื่องที่คิด มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสาธารณะ ก็จะมีคนเข้ามาร่วมคิดทางสาธารณะมากขึ้นๆ การที่มีคนจำนวนมากร่วมคิด เขาจะร่วมทำด้วย

นี่เป็นกระบวนการที่ทำให้ทำเรื่องยากๆ ได้สำเร็จ ที่เรียกว่า **เปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง** นั่นคือส่งเสริมให้คนไทยร่วมคิดร่วมทำอย่างกว้างขวาง ซึ่งสมัยนี้ทำไม่ยากแล้วโดยทางสื่อ เพราะฉะนั้นบทบาทของสื่อจึงมีความสำคัญยิ่งในการส่งเสริมให้คนไทยร่วมคิดร่วมทำอย่างกว้างขวาง

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๗ เรื่อง

๑. ยุทธศาสตร์จินตนาการใหม่ประเทศไทย (Big Dream Thailand)

เป็นที่รู้กันว่าจินตนาการหรือความฝันถึงอนาคต ยิ่งใหญ่ยิ่งให้พลังมาก สังคมไทยติดอยู่ในความรู้สึกด้อย ควรมียุทธศาสตร์ให้คนไทยมีจินตนาการใหม่ประเทศไทย ว่าประเทศไทยที่ดีที่สุดที่คนไทยฝันถึงนั้นคืออะไร แล้วนำจินตนาการใหม่นี้มาสื่อสารให้รู้ถึงกันทุกรูปแบบ ซึ่งรวมทั้งการสื่อสารผ่านศิลปะแขนงต่างๆ ให้จินตนาการใหม่ประเทศไทยเข้าไปสู่จิตสำนึกของคนไทยทั้งประเทศ พลังจิตสำนึกเป็นพลังมหาศาล

๒. ยุทธศาสตร์ฐานของประเทศเข้มแข็ง – ยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น

การที่ประเทศไทยจะมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน นั้น ต้องอาศัยยุทธศาสตร์ฐานของประเทศเข้มแข็ง เพราะถ้าฐานของประเทศแข็งแรงจะรองรับประเทศทั้งหมดให้มั่นคง ฐานของประเทศคือชุมชนท้องถิ่นซึ่งครอบคลุมทุกตารางนิ้วของประเทศ ฐานของประเทศจะมั่นคงเมื่อมีการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้ง เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ-การศึกษา-ประชาธิปไตย การพัฒนาอย่างยั่งยืนคือการพัฒนาอย่างบูรณาการ การพัฒนาอย่างบูรณาการต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง เอากรมเป็นตัวตั้งไม่ได้ ในยุทธศาสตร์นี้ต้องส่งเสริมองค์กรชุมชน และองค์กรท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีความสามารถในการจัดการตนเองมากที่สุด กรมต่างๆ ต้องปรับตัวไปทำหน้าที่สนับสนุนเชิงนโยบาย และเชิงวิชาการ ถ้าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง บ้านเมืองจะลงตัว เพราะชุมชนท้องถิ่นสามารถแก้ปัญหาเกือบทั้งหมดได้ และมีนวัตกรรมในการพัฒนาต่างๆ ไปสู่ความยั่งยืน

๓. ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจบูรณาการ

เศรษฐกิจแบบแยกส่วนที่เอาเงินเป็นตัวตั้งนำไปสู่วิกฤตการณ์ต่างๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำ และการทำลายสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิกฤตเศรษฐกิจเอง เพราะเงินที่หมุนด้วยความเร็วของแสง เกือบทั้งหมดไม่มีเศรษฐกิจจริงรองรับ จึงวูบวาบและเกิดโกลาหลได้ง่าย

เศรษฐกิจบูรณาการหมายถึงเศรษฐกิจที่บูรณาการอยู่กับชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม หรือ บูรณาการอยู่กับองค์รวมเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ทั้งระหว่างคนกับคนและระหว่าง คนกับสิ่งแวดล้อม

หลักการที่สำคัญคือ

- (๑) เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชนกับระบบเศรษฐกิจมหภาคให้เกื้อกูลกัน ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนเป็นผลดีกับเศรษฐกิจมหภาค และกลับกันในขณะที่ระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบบูรณาการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสมดุล
- (๒) มีเป้าหมายสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ในทุกชุมชนและท้องถิ่น สัมมาชีพเต็มพื้นที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้ในระดับที่สำคัญ และเป็นปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุขและศีลธรรม ตลอดจนสร้างความอบอุ่นในครอบครัว
- (๓) เน้นที่ระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของไทย คือเศรษฐกิจติดแผ่นดิน และเศรษฐกิจวัฒนธรรม เศรษฐกิจติดแผ่นดินหมายถึง เศรษฐกิจฐานทรัพยากร เช่น อาหาร ผลไม้ ต้นไม้ ประเทศไทยต้องเป็นมหาอำนาจทางอาหารและผลไม้ วัฒนธรรมไทยเป็นจุดแข็งของคนไทยโดยเฉพาะ เช่น สินค้าวัฒนธรรม บริการ และการท่องเที่ยว
- (๔) เศรษฐกิจฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ต้องใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลงไปลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้เศรษฐกิจฐานทรัพยากร และเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมทุกประเภท รวมทั้งอุตสาหกรรมที่เราสามารถแข่งขันได้

ควรสังเกตว่าภูมิปัญญาการพัฒนาย่างบูรณาการนั้น มีสูงมากในประเทศไทย เพราะเป็นสิ่งที่พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงแนะนำสั่งสอน และปฏิบัติให้เห็นมาเป็นเวลา ๗๐ ปี มีชุมชนท้องถิ่นเป็นอันมากที่ปฏิบัติและได้ผลดี กับทั้งมีองค์กรที่สนับสนุนจำนวนมาก เหล่านี้รวมกันเป็นทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งควรมียุทธศาสตร์ที่จะใช้ทุนนี้ให้ส่งผลดียิ่งๆ ขึ้นต่อประเทศไทย

๔. ยุทธศาสตร์ชาติในยุคบูรพาภิวัตน์

ในสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ของโลกในปัจจุบัน เปิดโอกาสให้ประเทศไทยใช้ลักษณะเฉพาะของตนเอง ถีบตัวขึ้นไปมีบทบาทนำที่มีความหมายมาก กล่าวคือขณะนี้ความเจริญทางเศรษฐกิจกำลังเคลื่อนย้ายจากตะวันตกมาตะวันออก ที่เรียกว่าบูรพาภิวัตน์ ญี่ปุ่น เกาหลี จีน อินเดีย กำลังผงาดขึ้น จีนมีทุนมหาศาล และสร้างเส้นทางสายไหมทั้งทางบก และทางทะเล จากเอเชียไปยุโรป ในขณะที่โลกตะวันตกกับโลกมุสลิมขัดแย้งกันอย่างไม่เผาะผี ซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงในรูปต่างๆ อเมริกากับจีนเป็นคู่แข่ง จีนกับญี่ปุ่นก็มีความฝักใฝ่กันมา ที่ญี่ปุ่นเคยเข้าไปรุกรานจีนก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

ประเทศไทยมีจุดแข็งตรงที่ตั้งของประเทศ ไม่มีความแค้นฝักใฝ่กับประเทศใดๆ ในโลกสามารถเป็นมิตรไมตรีกับเขาได้หมด และมีความสามารถสูงในการเจรจาทางการทูต จึงควรมียุทธศาสตร์ชาติที่จะวาง position ของประเทศไทย ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสันติภาพ

ประเทศไทยอยู่ตรงศูนย์กลางของอาเซียน ควรจะมีบทบาทนำในการทำให้ประเทศอาเซียน ๑๐ ประเทศ รวมตัวกันเหนียวแน่น ซึ่งจะมีประชากรรวมกันประมาณ ๖๐๐ ล้านคน ใหญ่เป็น ๒ เท่าของสหรัฐอเมริกา และใหญ่กว่าสหภาพยุโรป สหภาพอาเซียนที่แข็งแกร่งจะมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ การเมือง และสันติภาพ

ทางด้านเศรษฐกิจประเทศไทยต้องใช้ความเป็นพิเศษของที่ตั้งของประเทศ ที่อยู่ตรงจุดยุทธศาสตร์ เชื่อมเหนือ-ใต้ และ ตะวันออก-ตะวันตก จุดเชื่อมต่อเหนือใต้คือ จากรัสเซีย จีน และพม่า ลงไปสู่มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย จุดเชื่อมต่อตะวันออก-ตะวันตก คือเป็นสะพานเชื่อมทะเลจีน จากทางตะวันออกกับทะเลอันดามันไปทางตะวันตก ถ้าทำยุทธศาสตร์จุดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจตรงนี้ให้ดีจะสามารถสร้างความมั่งคั่งได้

ในด้านสันติภาพ ประเทศไทยไม่มีความแค้นฝักใฝ่กับประเทศใด และมีวัฒนธรรมยืดหยุ่น ประนีประนอม ซึ่งทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ที่รอดพ้นจากการถูกยึดครองเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก จึงเหมาะที่จะมีบทบาทในการเสริมสร้างสันติภาพของโลก พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเคยมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ประเทศไทยเหมาะแก่การที่นานาประเทศจะมาคุยกันเรื่องสันติภาพ”

ในยุทธศาสตร์นี้ต้องการการวิจัยยุทธศาสตร์ชาติให้รู้หมดว่าประเทศต่างๆ เป็นอย่างไร สร้างความเข้มแข็งทางการทูต และสมรรถนะของภาคธุรกิจไทย รวมทั้งสร้างผู้นำเรื่องสันติภาพ

๕. ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพคน และสมรรถนะของประเทศ

คุณภาพคนเป็นปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ

เรื่องเด็กปฐมวัย ครอบครัว และเยาวชน ต้องทำให้ได้โดยรวดเร็ว

การปฏิรูประบบสุขภาพได้สร้างทุนทางปัญญา องค์กร และการจัดการไว้มาก สามารถเป็นฐานให้สร้างสุขภาพดีถ้วนหน้า และปฏิรูปอื่นๆ ที่เชื่อมโยง

ระบบการศึกษาที่เป็นระบบปิดและควบคุม ต้องเปลี่ยนเป็นระบบเปิด เพื่อความโปร่งใส อย่างหลากหลายและไม่มีที่สิ้นสุด โดยสังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society)

การบริหารแบบราชการทำให้ประเทศขาดสมรรถนะ ควรจะกระจายอำนาจออกไปให้ ชุมชน ท้องถิ่น องค์กร ประชาสังคม ภาคธุรกิจ เป็นผู้ปฏิบัติ ส่วนระบบราชการปรับไปทำหน้าที่ สนับสนุนเชิงนโยบาย และเชิงวิชาการ มีวิธีสรรหาหัวหน้าหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถ เหมาะสม และบริหารเชิงยุทธศาสตร์เป็น

การที่สมรรถนะของประเทศต่ำเพราะมีแต่โครงสร้างอำนาจ แต่ขาดกลไกทางสมอง ควร ส่งเสริมให้มีกลุ่มความคิด หรือสำนักคิดในพื้นที่ ในองค์กร และในประเด็นต่างๆ เป็นกลุ่มที่มี อิสระแต่ไม่มีอำนาจ เป็นตัวช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ทำงานได้ถูกต้องมากขึ้น

กลุ่มคิดหรือสำนักคิดที่มีอิสระแต่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย จะเป็นเสมือนกลไกทางสมอง เครือข่ายนักคิดจะช่วยให้การวิจัยมีความหมายและเข้มแข็งขึ้น การวิจัยที่เข้มแข็งเพิ่มสมรรถนะ ของประเทศ

การบริหารแบบคุมกระทรวงและกรม ควรเปลี่ยนเป็นบริหารเชิงยุทธศาสตร์ แต่ละเรื่อง ใหญ่ๆ ที่ต้องการทำให้สำเร็จควรมีหน่วยบริหารเชิงยุทธศาสตร์หรือหน่วยสัมฤทธิ์ศาสตร์ ที่ เชื่อมโยงปัจจัยของความสำเร็จให้ครบวงจร โดยสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดทั้งปวง หน่วยบริหาร เชิงยุทธศาสตร์ หรือหน่วยสัมฤทธิ์ศาสตร์ในเรื่องต่างๆ เชื่อมโยงกับหน่วยสัมฤทธิ์ศาสตร์ของ นายกรัฐมนตรี (PMDU = Prime Minister Delivery Unit)

๖. ยุทธศาสตร์พลังพลเมือง

พลังพลเมืองที่กัมมันต์จะเป็นปัจจัยให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรม

ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในเรื่องต่างๆ อย่างหลากหลายเต็มสังคม พลังพลเมืองที่มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร รู้ประเด็นประเทศไทย รวมตัวกันเป็นกลุ่ม และเครือข่าย พยายามพัฒนาประเทศไทยในประเด็นต่างๆ จะเป็นพลัง แผ่นดิน ควรส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มพลเมืองเพื่อพัฒนาประเทศไทย เช่น

เครือข่ายเยาวชนพัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายสตรีพัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายพระสงฆ์พัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายคนรุ่นใหม่พัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายสื่อมวลชนพัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายนิสิตนักศึกษาพัฒนาประเทศไทย

ฯลฯ

การถักทอกันทางสังคม จะทำให้สิ่งที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้

ทุกวันนี้สังคมแยกส่วนมากเกินไป จึงทำให้มีคนถูกทอดทิ้ง ทั้งๆ ที่มีกำลังเหลือเฟือในสังคม เช่น คนจนไม่มีเวลาเลี้ยงลูก คนชรา และยากจนถูกทอดทิ้ง ทั้งๆ ที่เรามีนิสิต นักศึกษาเป็นแสนๆ คน ที่เอาแต่ท่องตำราแต่ทำอะไรไม่เป็น ทำให้ไม่ไปช่วยคนจนเลี้ยงลูก ไปดูแลคนชรา ซึ่งจะเรียนรู้ได้ดีกว่า นโยบายและยุทธศาสตร์พลังพลเมือง จะช่วยให้เกิดการถักทอกันทางสังคม เกิดสังคมเข้มแข็ง

สังคมเข้มแข็งเป็นปัจจัยขาดอนาคตของประเทศ

๗. ยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อพัฒนาประเทศไทย

การสื่อสารที่ดีอย่างทั่วถึงจะทำให้การพัฒนาทั้งหมดประสบความสำเร็จโดยเร็ว ควรมีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญการสื่อสารที่เข้าใจประเด็นยุทธศาสตร์ประเทศไทย แล้วส่งเสริมให้มีการสื่อสารอย่างทั่วถึงทุกช่องทาง ทั้งทางสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โซเชียลมีเดีย และผ่านศิลปะทุกแขนง รวมทั้งวรรณกรรม ละคร และภาพยนตร์ การคิดสารที่มีเสน่ห์โดนใจผู้คนจะถูกส่งต่อกระจายไปอย่างกว้างขวางประดุจไวรัสระบาด ภาพยนตร์ดีๆ ที่มีคนดูกันทั้งประเทศสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานีโทรทัศน์ต่างๆ สามารถชักชวนคนทั้งประเทศร่วมคิดและผลักดันยุทธศาสตร์ประเทศไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยสามารถจัดเวทีสุนทรียสนทนาพัฒนาประเทศไทยที่สมาคม เป็นประจำทุกสัปดาห์ โดยเชิญบุคคลต่างๆ มาสนทนาและมีการสื่อสารออกไป ดังนั้นเป็นต้น

ยุทธศาสตร์ประเทศไทยทั้ง ๗ ข้อ ข้างต้น เพียงตัวอย่างที่ยกมาให้ดู ถ้ามีกระบวนการที่คนทั้งประเทศร่วมคิด จะออกมาดีกว่านี้ และไม่จำเป็นต้องมีเพียงเท่านี้ เมื่อสังคมเห็นพ้องกันว่ายุทธศาสตร์ประเทศไทยควรจะมีกี่ข้ออะไรบ้าง มีการสรรหาคนที่เหมาะสมมาเป็นกลุ่มบริหารยุทธศาสตร์ในแต่ละเรื่อง เพื่อขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ ดดยเชื่อมโยงกับหน่วยสัมฤทธิ์ศาสตร์ของนายกรัฐมนตรี (PMDU)

ที่กล่าวมานี้จะเห็นความเชื่อมโยงของ ๓ องค์ประกอบ คือ

- (๑.) กระบวนการมีส่วนร่วมของคนทั้งประเทศในการกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศไทย
- (๒.) มีกลุ่มบริหารยุทธศาสตร์-ขับเคลื่อนในแต่ละยุทธศาสตร์
- (๓.) ทุกกลุ่มบริหารยุทธศาสตร์เชื่อมโยงกับหน่วยสัมฤทธิ์ศาสตร์ของนายกรัฐมนตรี (PMDU)

กระบวนการและโครงสร้างเช่นนี้ น่าจะทำให้ประเทศไทยมีสมรรถนะในการขับเคลื่อนประเทศสู่อนาคตที่ดี ทุกฝ่ายควรติดตามดู ถ้าเห็นว่าดีสังคมควรจะชักจูงให้รัฐบาลพลเรือนที่จะมีมาต่อไปในวันข้างหน้า รับเป็นหลักปฏิบัติสืบๆ ต่อไป
